

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENC EGYLET

SZERKESZTI:
Dr. BOROS GYÖRGY

FŐMUNKATÁRS:
TARCSAFALVI ALBERT.

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról	105	A D. F. E. köréből:	
Imádság	107	Unitárius élet Budapesten. Uj-	
Az angol unitáriusok 100 éves ju-		vári László	115
bileuma (képpel)	108	Egyházi és iskolai mozgalmak	117
Nők világa:		Borítékon: Az egylet pénztárába. Arany-	
Levél Angliából. Lewisné	115	könyv Hirdetések.	

Mennyegzői, konfirmációi s ünnepi alkalommal igen kedves és jótékonyhatású állandó ajándék az imakönyv. „SZIVEMET HOZZÁD EMELEM, írta dr. Boros György, női imakönyvet a sajtó meleg szavakkal üdvözölte, a közönség valláskülönbség nélkül megkedvelte. Ára csinos vászonkötésben, arany kehely és arany címmel 2 K 40 fill. **Öt példány egyszerre rendelve 10 K.** Bőrkötés arany-széllel (barna, sötétkék, fekete) 6 K. Fehér csont, selyem- és bársony kötés többféle színben, kiválóan jó papíron 10 K. Bőrkötés remek kivitelben 14 kor. Megrendelhető a szerkesztőnél.

A *D. F. Egylet régebbi alapító tagjai*: Albert Dénes 60 K, Adámosi Ferenc 60 K, Beczkai Péter 40 K, Balogh József 40 K, Bedő Dénes 40 K, Ballók Károly 40 K, br. Daniel Lajos 60 K, Derzsi Károly 40 K, Deréky Gyuláné 40 K, Ferencz Józsefné 60 K, Ferencz Zsuzsa 40 K, Fekete Pál 50 K, Gyulai László 60 K, Gyöngyössy Béla 60 K, Gyöngyössy Béláné 40 K, P. Horváth Borbára 40 K, P. Horváth Gáborné 40 K, Iszlaí Márton 40 K, Jakab István 40 K, br. Kemény Gézáné 40 K, Mikó Béla 60 K, Pál Ferenc 40 K, Reitter Aladárné 40 K, Szentkirályi Ferenc 40 K, Ürmössy Miklós 60 K.

Ha régebbi alapítóink vagy az elhunytaknak hozzátartozói kegyesek lesznek kiegészíteni alapítványukat az örökös alapítói összegre, a megindult jubileumi gyűjtés nagy lendületet fog venni. Akik az unitárius vallást szeretik, szeressék és támogassák a nagy Dávid Ferenc nevében hasznosan munkálkodó egyletet is.

Örökös alapítóink közé újabban belépett özv. Pálfy Jánosné urnő Csegezből. Ezzel elértük a 42 számot, de bizony messze vagyunk a 100-tól!

Az *egylet pénztárába* a folyó évi április 20-tól május 20-ig rendes tagsági díjat fizettek: Ambrus József, Arkosi József, Binec Sándor, Berecki Zoltán, Csongvai Géza, Deák Lajos, Fekete Gyula, Gámán Dezső, dr. Kenessey Béla, dr. Lehmann Róbertné, László Gyula, Mina János, özv. Májai Istvánné, Mórić Márton, Puskás Lajosné, Sámi Lászlóné, Székely János, Székely Ferenc, Tóth István, Tamási Lajosné, Török Julia, Vass Domokos, Varga István, Vass József, Végh Mihály, Zsakó István, Zoltán Albert, Zsigmond Károly, Blázi Józsefné, Éjszaki Odön, Fekete Ferenc, Finta József, Gönci Miklós, Simon János, Vajda Samu Kolozsvár 1913-ra.

Előfizetői díjat fizettek: Csegezy Pál Lugos, Benedek Kornél Pusztaszentpéter, Major Sándor Berzék, Fehér Béla Homoród, Májay Béla Wien, Ambrus Gergely, Elekes Jánosné, Kindl Károly, László Domokosné Kolozsvár és Szabó János Szarvas 1913-ra.

Alapítói díjban fizettek: Siposs József Hátszeg 10 K (5 r.), dr. Balogh György Torda 20 K (2 r.) és özv. Pálfi Jánosné Csegez 100 K. Kolozsvár, 1913 május 20-án. *Gálji Lőrinc* pénztárnok.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA:

A DÁVID FERENCZ EGYLET

SZERKESZTI:

Dr. BOROS GYÖRGY

FŐMUNKATÁRS:

TARCSAFALVI ALBERT.

Előfizetési ára: 2 kor. 44 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok 5 évi kötelezettséggel,
egy évre 2 korona 4 f. fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyleti pénztárnok-
hoz küldendő Kolozsvárra.

A szerkesztő asztaláról.

A *rosz ember* olyan a társadalomban, mint az élősdiék a természetben. A hernyó lekoppasztja a fa szép lombját. Nem törődik azzal, hogy a fa bele pusztul. Az ő pillangójának azért van szárnya, hogy más fára repüljön, másra fészkeljen s azt is majd lekoppasztja. A társadalom kertészei csak szövetkezve és összetartva védhetik meg magukat a kártékonyok pusztításától.

Ha az ifju sokat akar és sokat mer, csak azt miveli amit a fiatal és erőteljes oltvány, ötször vagy tizszer anynyi virágot nyit, mint a hány gyümölcsöt megtudna érlelni. De ő nem a hasznosra, ő a szépre gondol s meg van elégedve, látván, hogy mindenki gyönyörködik színes szép nyílásaiban, mert tudja, hogy nem nem lesz gyümölcs a fán, melynek nincs virága.

A *nyugtalan és aggódo* természetű ember hasonlít a gőzgéphez, amely a kazánjában előállott erőnek huszszázalékát elpazarolja.

A *testet támadó betegségek* ellen minden mivelt ország orvosai és más rokonjellegű tudomány emberei egyértelműen küzdenek. Munkájuk eredményét az emberiség szemmel látja és élvezzi. Ma már csak rövid ideig tarthat a legnagyobb ragály is. Miért nem mondhatjuk ezt a lelki ragályokról?! A lélek megfertőzése éppen olyan gyakori, mint a testé és az most uralkodik, sőt dühöng. Emel-

kedőben és terjedőben van. Orvosai vannak, mert a papok és tanítók erre vannak elhíva, de a betegek nemhogy föl nem keresik, hanem el is kerülnek az orvosukat, inkább folyamodnak a kuruzslókhoz.

A *tenger* minden vizet egybe gyűjt, tisztát és zavarost egyaránt. Mély ölébe rejti és össze elegyíti. A tisztátalanból az iszapot, salakot és szennyet lebocsátja oda, ahol egy egészen új világot táplál vele. A szemlélő csak közelről, csak a széleken veszi észre a színéről, hogy idegen, új anyag került bele. Benn a nagy testben egyforma az egész: kék, avagy sűrű, a szerint amint jókedvű, vagy haragos. Jókedvében enyeleg a napsugárral s pompás színjátékkal gyönyörködött. Haragjában dül, fúl, csapkod, semmit sem szeret, nem lúr s ha úgy tetszik, elnyel mindent, a mit közelben kap. De még legrosszabb kedvében is tesz jót: finom párává lesz és el, messze száll, a hegyek tetején összegyűl, a szelek szárnyán megkerüli a földet és megáztatja vagy — ha kell — megostorozza a földet és lakóit.

Az ember megijed önmagától, ha meglátja teste részeit. De nem mindenik, csak aki elrútitotta magát. Legkönnyebben pusztul a mi legszükségesebb: a szív, a tüdő, a máj, a gyomor. A tüdőt éri legtöbb baj, mert abba állandóan szívja be a levegőt. A levegő telve van mindenféle szennyel, méreggel. Minél épebb és erősebb a tüdő, annál könnyebben legyőzi a belekerült mérgeket, minél betegesebb, annál hamarább megtapad benne.

Az *unitárius vallás* szerepe immár befejeződött, azt mondja egy amerikai ujság, mert most már meglehet kapni más egyházakban is, amit eddig csak az unitáriusok hirdettek. Ugyanilyet hallunk nálunk is, de mi tudjuk, mert minden nap látjuk és halljuk, hogy a művelt és a munkásosztályok körében is egész sereg ember van, akik csak névleg tartoznak egyik vagy másik egyházhoz, mert lelkök nem nyer kielégítést ott, hanem vagy teljesen mellőzik a vallást, vagy átcsapnak a materializmusba, a mi azt teszi, hogy nem törődnek magasabb rendű erkölcsi, sem vallási kérdéssel, amíg a véletlen össze nem hozza az unitárius vallással. S mi történik, ha nyíltan csatlakoznak hozzánk, amint ez megtörtént Aradon négy emberrel? A jó keresztény testvérek beülnek a csúfolók

székébe és gúnyolják azt az unitárius papot, aki befo-gadja a nyájába és a hitetlenből hívővé teszi.

A *társadalom gyalúja* állandóan munkában van. Olyan villanyerő hajtja, amely nem engedi, hogy szüneteljen még vasárnap is. Az eredmény attól függ, hogy kik ke-zelik és milyen anyag kerül elébe. Sokan nagyon kimé-letlenek, dűrva kézzel, meggondolatlanul végzik a mun-kát anélkül, hogy kellően megválogatnák az anyagot. A fiatal fába nem lehet, nem is szabad nagyon mélyen bele-vágni, mert könnyen hajlik, hamar törik és elveszíti jó-ságát. Némelyik csak úgy nyer tiszta fényt és szép szint, ha lassan és hosszasan dolgoznak rajta. Némelyik nem való házibútornak, ellenben jó szerszám lesz belőle. Má-sokat csak tüzelőanyagként lehet használni. A társada-lomnak nincsen olyan tagja, akít ne lehetne értékesíteni a maga módja szerint, de ha ott hagyjuk, elhanyagol-juk, értékét elveszíti, elrohad és megrontja azokat is, akik közelébe kerülnek.

Imádság.

Jó Istenem, imára nyílik ajakam. A fa rügye levélbe, bimbója virággá fakadt, hadd fakadjon kebelem forrongó érzése imádsággá. Hála imádsága ez, mert újból széppé, díszessé lett a természet nagy temploma. Mert keblemet a virágok illata átjárja, arcomat a nap meleg sugarai pirosra festik. Mert erőm újból megsokasodott. Kedvem a munkára megnőtt. Ki vágyom oda, ahol nyüzsgő, hem-zseg minden, mert a Te teremtő hatalmad így akarta.

Én is dolgozni, teremteni akarok. Először is tiszta szívet, abban tiszta érzelmet, nemes szándékot, hogy ke-zem munkája legyen áldás enyéimnek és embertársaim-nak, dicsőség és dicséret neked, teremtőmnek.

Növeld Atyám lelkemet, érield gondolataimat, hogy magam megelégedett legyek és másokat is megelégtíthes-sek. Tégy boldoggá minden embert, hogy jöjjön el orszá-god s legyen meg akaratod úgy a mennyben, mint a földön is. Ámen.

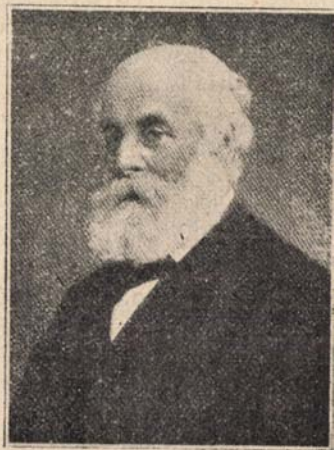
Az angol unitáriusok 100 éves jubileuma.

A sokat emlegetett angol szabadelvűség és haladás csak ezelőtt száz évvel jutott el oda, ahova a kis Erdély már 1568-ban. Angliában csak 1813-ban adták meg az unitáriusoknak a vallás szabad gyakorlását. Angol hitrokonaink a jelen évet ünnepi évvé avatták. Angol testvéreinkkel együtt kívánunk ünnepelni mi is, legalább annyiban, hogy bepillantunk múltjokba és bemutatjuk egy pár vezéremberüket.*

Lapjuk a Christian Life értékes emléklapot adott ki, melybe írásban és képekben belefoglalta a brittszigetek unitárius jeleseit s a külföldiek képviselőit.

Lindsey Teofil.

Steinthal Alfréd.

A köztünk már csaknem 100 éve fennálló nagybecsű viszony méltatásával foglalkozunk. Előre bocsátjuk, hogy Lázár István püspök idejében, tehát még a XVIII-ik százban megkezdődött volt a levelezés az angol és magyar unitáriusok között. Körmöczi János külföldi akadémista írt Londonba és jelentést tett a püspöknek.

A Britt szigeteken a reformáció idejében már mutatkoztak jelei az unitárius nézetek iránti fogékonyságnak.

* Az Unitárius Közlöny 1910 évi ünnepi számai több jeles angol barátunk arcképét közölte volt. Olvasóink figyelmét oda irányítjuk. Szerk.

Egyházalakítást Firmin Tamás kísérelt meg 1680 körül, amikor az angol egyház a kebeléből kiűzött volt egy sereg papot, mert a 39. cikket nem írták alá. A Firmin célja az volt, hogy az egyházban marad és úgy fogja ki-vinni a reformot. Adott ki vallásos füzeteket, de a mozgalom az ő halálával megszűnt.

1710-ben Emlyn Tamás Londonban egy teremben unitárius istentiszteleteket kezdett tartani. 1719-ben tehát a mikor Kolozsvárt és környékén az unitáriusokat kiűzték templomaikból. Exeterben az angolok megépítették első gyűléstermüket.

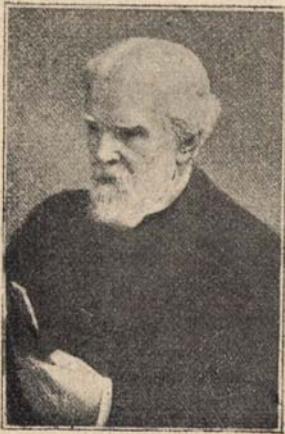
Később de nagyobb sikerrel lépik föl Lindsey Teofil lelkész 1723-1808-ban. Miután az anglikán egyház nem engedte meg, hogy az anglikán imakönyvet tetszése szerint értelmezze 1773-ban kilépett az egyházból s a következő évi április 17-én megnyitotta imaházát Londonban az Essex-házban, ahol ma az unitáriusok központi épülete van. Neki tulajdonítják az unitárius egyház megalapítását. Ekkor már sokan voltak a papi renden is, akik unitárius nézeteket hirdettek. 1783-ban még csak 3 gyűlékezettel nevezte magát unitáriusnak. Az «unitárius egyház» kifejezést csak 1810-ben kezdték használni. 1791-ben alapították az első Unitárius Társaságot. 1806-ban az unitárius alapot (Unitarian Fund), 1819-ben az Unitárius Associatiót, s célba vették, hogy Londonban terjeszteni fogják az unitárius vallást. Két év múlva gondoskodtak unitárius ifjak neveléséről. Gondoskodnak a vallásnak *külföldön* terjesztéséről is. Ekkor (1820) írnak Kolozsvárra. 1825-ben alakították a Britt és külföldi Unitárius Társulatot. 1812-ben kezdenek harcolni az unitáriusok polgári jogaikért s arra külön társaságot szerveznek és az Országházhoz hatalmas beadványt nyújtanak. 1813-ban júliusban hozta az angol parlament a «Háromság dogma törvényét». E szerint azok a protestansok, akik az Angol Egyháztól elváltak, és a Háromságot tagadják, mostantól kezdve föloldatnak minden büntetés alól.

A felsőházban a törvényjavaslat tárgyalásakor Chester püspöke a beszédében kiemelte, hogy e törvény annál is inkább meghozandó, mivel az unitarizmus vallói eddig is teljes szabadságot élveztek.

A magyarországi unitáriusok az angolokkal a Britt és külföldi Unitárius Társulat útján jöttek benső kapcsolatba. Sokat köszönhetünk Paget Jánosnak, aki a 30-as években Kolozsvárra költözvén valóságos missio-

nariussa lett ügyünknek az 50-es évek sanyaru viszonyai között. Igen szép gyűjtést rendeztetett kolozsvári főiskolánk javára. A társulat kiküldötte hozzánk Tagart lelkeszt 1858-ban, aki magával hozta leányát Luciát. Ugyanakkor tájban bejött hozzánk *Steinhal* Alfréd, akinek már Kossuthtól politikai missiója volt, de nekünk állandó jó barátunkká szegődött s együttesen kivitték, hogy egy papjelöltünknek a Manchester Collegeban a Társulat és a College ellátást biztosított.

Rendkívüli jó barátunk lett az 50-es évek végén Marshall Tamás az *Inquirer* szerkesztője, ki ma is él. Ő Ferencz Józsefet és Buzogány Áront mint akademitákat házához fogadta s azóta a mai napig igaz rokonszenvvel kíséri és támogatja ügyünket.

Marschall Tamás.

Spears Robert.

Bemutatjuk Spears Robert arcképét, aki sokáig volt a társulat titkára s alapította a *Christian Life* c. lapot és nagyban közreműködött a *Channing House* leánynevelő intézet megteremtésén. Az intézet egyik nagy alapítóját *Sharpe* Matilda kisasszonyt olvasóink már ismerik. Ő leányaink számára alapítványt tett Londonban és a fiainknak a Manchester Home Missionary College-ba. Édes atyja *Sharpe* Sámuel bankár volt, de mint bibliafordító és egyiptológus tudós ma is tiszteletben részesül.

A Britt és külföldi Unitárius Társulat mostani titkárát *Bowie Copeland* urat is bemutatjuk, mert ő az angol

magyar és amerikai unitáriusok közötti benső viszony egyik leghívebb ápolója. Mint tanulóink és utazóink barátságos utmutatója tőlünk minden tiszteletre érdemes, Az angol unitárius egyház fölvirágozása neki nagyon sokat köszön.

Némi képet nyer az olvasó, hogy száz év alatt hova fejlődtek az angol unitáriusok, ha csak rámutatunk intézményeikre.

Első helyen áll a Britt és külföldi Unitárius Társulat, Londonban az Essex Hallban van a székháza. Állandó tisztviseelője a titkár megfelelő segédszeméllyzettel ellátva. A Társulatnak van egy főintéző Tanácsa (Council) és számos bizottsága. Elnökét évről-évre választja. Egy egyént

Bowie Copeland.

Street Kristóf.

egymásután legfennebb csak kétszer választanak meg. Legelső titkára Aspland Róbert volt. Titkárai közül hazánkat meglátogatta Ierson Henrik, akire még sokan kedvesen emlékeznek. Mostani titkára az ünnep alkalmából így ír: Az 1913. év unitárizmussa nagyon különbözik az 1813. évtől, de az igazsághoz és szabadsághoz való ragaszkodásban ugyanaz a nyíltság és elszántság él ma is, amely az első unitáriusokat jellemezte.

Második nagy intézmény: a *Vasárnapi iskolatársaság* 1833-ban szerveztetett. A vasárnapi iskola intézménye ma már minden keresztény egyházban hatalmas tényező. An-

gliában a vasárnapi iskoláknak majdnem hét millió növendékük és majdnem 700.000 hétszázezer tanítójuk van. Az angol vasárnapi iskolát Raikes Róbert a szegény, iskolázatlan gyermekek számára alapította volt 1780-ban. Ma már a vallás-erkölcsi és a legnemesebb társadalmi élet igazi melegágya. Az unitárius vasárnapi iskolákat rendkívül lelkes apostolok vezették s Anglia közmívelődésére hatalmas befolyást gyakoroltak. Mintaszerű titkára Pritchard Ion. A nők versenyeznek a férfiakkal a lelkes munkában. Mindenki fizetés nélkül, a szent ügyért dolgozik.

A *London vidéki unitárius társulat* az egyházi és vallásos élet ápolója. Kiterjed a gondja az egyházközségekre, papokra, tanítókra s minden vallásügyi kérdésre. Ilyen vidéki társaság mintegy 13 működik. Mindeniknek önálló szervezete van, de teljes egyetértéssel munkálkodnak.

Londoni világiak clubja 1903-ban alakult nagyjából fiatal unitáriusokból. Célja: a londoni unitárius és más szabadelvű keresztyény férfiak között a társadalmi érintkezés elősegítése és a szabadelvű vallásos gondolkodás terjesztése. Csak 100 tagja lehet s azok között csak tíz lelkész.

A *lelkészek köre* (Ministerial Fellowship) 1899-ben alakult, tehát fiatalabb a magyar unitárius lelkész körnél. Ma 211 tagja van, tehát az összes lelkészeknek $\frac{3}{5}$ része. A gyengén fizetett és elaggott lelkészek támogatására alakult. A szervezés oroszlán része a mi jó barátunk Street Kristóf munkája. Azóta ő a titkára, ő az éltető lelke. Tagjai a nyugalomba vonult, vagy lelkészi szolgálatból kilépett és működő lelkészek is.

Az *unitárius nők szövetsége* 1905-ben alakult, azzal a szándékkal, hogy a nők a templomok, gyűléstermek, iskolák díszítésében, otthonossá tételében részt vegyenek. A nők barátságos viszonya megteremtésére, a jótékony-ságra, a kézimunka elősegítésére kitűnő szolgálatokat tett és 1910-ben a magyar unitárius nők szövetségével szövetkezett és részt vesz minden jótékony munkában, a mire alkalmat kap. Kitűnő nőapostolaink közül bemutatjuk a jótékony szívű Neyhtingale Flórencet, kinek érdekes és csodálatos életét a Lámpával járó nő címen már közöltük.

A *nemzeti unitárius mértéklelességi egyesület* 1893-ban alakult Carlisle gróf elnöklése alatt a teológiai tanárok s más előkelőségek közreműködésével. Számos jeles olvas-

magyar és amerikai unitáriusok közötti benső viszony egyik leghívebb ápolója. Mint tanulóink és utazóink barátságos utmutatója tőlünk minden tiszteletre érdemes, Az angol unitárius egyház fölvirágozása neki nagyon sokat köszön.

Némi képet nyer az olvasó, hogy száz év alatt hova fejlődtek az angol unitáriusok, ha csak rámutatunk intézményeikre.

Első helyen áll a Britt és külföldi Unitárius Társulat, Londonban az Essex Hallban van a székháza. Állandó tisztviseelője a titkár megfelelő segédzemélyzettel ellátva. A Társulatnak van egy főintéző Tanácsa (Council) és számos bizottsága. Elnökét évről-évre választja. Egy egyént

Bowie Copeland.

Street Kristóf.

egymásután legfennebb csak kétszer választanak meg. Legelső titkára Aspland Róbert volt. Titkárai közül hazánkat meglátogatta Ierson Henrik, akire még sokan kedvesen emlékeznek. Mostani titkára az ünnep alkalmából így ír: Az 1913. év unitárizmussa nagyon különbözik az 1813. évtől, de az igazsághoz és szabadsághoz való ragaszkodásban ugyanaz a nyíltság és elszántság él ma is, amely az első unitáriusokat jellemezte.

Második nagy intézmény: a *Vasárnapi iskolatársaság* 1833-ban szerveztetett. A vasárnapi iskola intézménye ma már minden keresztény egyházban hatalmas tényező. An-

mányt bocsátott ki. Minden évben egy vasárnapot a mértékletesség hirdetésére tűznek ki. 146 unitárius lelkész olyan tagja van, akik semmiféle szeszes italt nem használnak.

Az *unitárius posta-missio* 1887-ben alakult. Célja: az unitárius hitelvek ismertetése és terjesztése nyomtatványok és levelezés útján. E munkában első helyen a nők vesznek részt. Igen hasznosnak találták a könyvkölcsönzést. Kis postai szekrényben elküldik kiolvasásra a kívánt könyveket. Az új ájakon a kibocsátó felhívásra évenként ezernél több megkeresést kapnak. Kiterjeszkedik Belgium, Hollandia, Olaszország, India, Auszália és New-Zeeland országokra. Elnöke kezdet óta a mi kedves barátunk Miss Tagart, kinek a hazánál hetenkint gyűlést tartanak. Posta-missio társaságok a vidéken is alakultak.

Adams Flower.

Lewis Jánosné.

Legújabb barátunk Lewis Jánosné asszony is egyik nagyon buzgó tagja. Nevezetes, hogy fiatal leányok buzgó szívvel vesznek részt a munkában.

Ezúttal tovább nem kísérjük a fejlődést mert jövőkorra is bőven jut, sőt helyünk sem lesz elég. Hanem beszámolunk, a mennyire módunkban áll a személyes érintkezésekkel.

Legelőször Bölöni Farkas Sándor látogatta meg angol testvéreinket 1831-ben. Azután Jakab József, a Jakab Elek testvére mint akadémiai tanuló járt Londonban. Pa-

get János volt az első angol, aki hozzánk jött s itt megtelepedett. Azután jött *Tagart* Edward a leányával 1858-ban. 1859-ben jött *Steinthal* Alfréd lelkész. 1859-ben Londonba mentek Ferencz József és Buzogány Áron akadémisták. 1860-ban megkezdődött a londoni akadémisták sorozata: Simén Domokos, Benczédi Gergely, Uzoni Gábor, Kovács János, Derzsi Károly, Péterfi Dénes, Boros György Varga Dénes, Gál Miklós, Csifó Salamon. Az intézet (Manchester New College) átköltözvén Oxfordba Manchester College néven, ott tanultak: Gálfi Lőrinc, Józán Miklós, Lőfi Ödön, Simonfi Márton, dr. György János, Raffay Károly, Győrfi István. Manchester városban a Home Missionary Collegeban tanult Benczédi Pál, Kiss Sándor.

A *Channing House Schoolban* tanult Buzogány Mariska, Fangh Erzsébet, Killyéni Erzsébet, Telkes Sylvia, Kovács Irén, Pákei Mártha, Pünkösti Mária, Boér Lenke,

Tagart Edward.

Boros Irén, Jäger Gizi, Morvai Ilus., Margit és Tompa Mártha.

Örömmel jegyezzük föl, hogy két kedves angol leányt Jones Winnie és Lewis Enid kisasszonyokat mi is kapunk Kalozsvárra, mintegy cserébe, ami leányainkért. Ők a mi társadalmi szokásainkat és nyelvünket szépen elsajátították. A nyáron már mennek haza s Lewis kisasszony azonnal hozzá fog anyja oldala mellett a vasárnapi iskolai munkához.

A hozzánk ellátogatott angolok száma oly nagy, hogy azt föl sem lehetne sorolni. Kiemeljük a Gordon Sándor és Chalmers András látogatását. 1879-ben, az Iersonét, a dr. **Carpienterét** és társaiét 1910-ben.

NŐK VILÁGA.

Levél Angliából.

Tophill, Pontypridd 1913 május 13.

Kedves dr. Boros! Engedje megköszönnöm önnek és családjának és a kolozsváriaknak, azt a sok szivességet, mellyel elhalmoztak, amíg rendkívül élvezetes ottidőzésem tartott. Soha sem feledem el vendégszeretetét és azt a nagy fáradságot, amit nem sajnált, hogy Tordát és Torockót meglátogathassam. Rendkívül le leszek kötelezve, ha leányomat magával engedi Párisba.

A püspök úr üdvözlétét, valamint a Nők Szövetsége levelét átadtam. Nagy köszönettel fogadta az egyházközségünk és beiktatta a levelet jegyzőkönyvébe. Tájékoztató előadásomat nagyon szívesen fogadták. Rendkívül meglepte, hogy a kolozsvári egyházközségnek oly nagyértékű és rendkívüli becsü úrvacsorái készletei vannak.

Az a gyűlés, amellyel a Nők Szövetsége minket fogadott, mindig kedves emlékem lesz. Ujból köszönve sok szivességét, maradok őszinte híve
Lewisné.

A D. F. E. köréből.

Unitárius élet Budapesten.

A budapesti Dávid Ferenc Egylet évváró felolvasó ülését tartotta április 26-án. Az utolsó felolvasó ülésen *Buzogány* Anna fővárosi tanárnő tartott felolvasást «Leányaink vallásos nevelése» címen. A rendkívül érdekes értekezésben megemlékezett arról az általános szomorú jelenségről, mely megnyilatkozik a serdülő leányok gondolkodásában. A felolvasó több idealizmust óhajt a realizmus helyébe és a tudáshoz járúljon vallásosság, ez az ideális nevelés legszentebb elve. Ezért óhajtja, hogy a szülő többet foglalkozzék gyermekével, tartson felolvasó estéket odahaza szűk családi körben, közben biblia-magyarázatokkal, hogy érezze a serdülő leány a családi tűzhely melegét és lássa ne csak az anyagiakban.

de az erkölcsiekben és szellemiekben a szülői gondoskodást s az iskola tanítson egymás iránti türelemre.

A jeles felolvasáson kívül még nagyon sikerült zenei- és énekrész is volt, *K. Erwin* Károly megnyitó és záró «Orgona ábránd»-ja *Kordán* Mariska és *Kertész* Tullia éneke tették kellemessé a felolvasó ülést. *Kordán* Mariska *Mascagni* «Fohász»-át és *Mozart* «Isten bányája»-t, *Kertész* Tullia *Weber* «Ária»-ját és *Borjya* «Szerenade»-jét énekelte nagy művészzel. A «Serenade»-ot *Ürmössy* Madár hegedűn, mindegyiket *K. Erwin* Károly orgonán kísérte nagy művészzel. Imát *Barabás* István mondott nagy ihlettséggel és bezáró beszédet *Máthé* György főgimnáziumi tanár. *Máthé* György az egyesület alelnöke beszédjében megemlékezett az elmúlt évről és köszönetét fejezte ki a közreműködőknek és a közönségnek s szép szavakban üdvözölte a püspököket. Ezután püspökök urunk emelkedett szó-lására, jóleső szavakban emlékezett meg a budapesti *Dávid* Ferenc Egyeletről. Két hivatást jelölt ki, az egyik az unitárius szellem megismertetése a Duna-Tisza mentén s a másik a vallásos türelem és szeretet terjesztése. Ezért áldja meg a jelenvoltagekat, hogy e szellemben működjenek tovább is.

A «Leány-Otthon» március 30-án tartott felolvasó ülésén a LXXXIV. zsoltár éneke után *Józan* Miklós tartott felemelő imát és a szentírásból felolvasta Jézusnak az élő vízről való tanítását. Azután *Buzogány* Anna olvasta fel «Katonatörténet» és «Pál gazda» című költeményeket és *Bogyay* Kálmánné *Damó* Oszkár «János az urakkal» című elbeszélését. Április hó 27-én tartott felolvasó ülésén a «Téged illet Ur Isten» éneke, *Józan* Miklós imája és «Világosság szent atyja» éneke után esperesünk «Jézus kísértéseit» magyarázta. *Buzogány* Anna *Tompa* «Jézus és a nép» című költeményét olvasta fel. *Józan* Miklós tartott lelkesítő búcsúbeszédet s a Hymnusz hangjai mellett indulatunk úlnak egy még szebb jövő reményében. *Németh* Gizella tanítónő odaadó buzgalma és tapintatos vezetése mellett a leányok mintegy 10-en összesen több mint 120 munkát készítettek, szebbnél szebbeket. Reméljük, hogy a jövő év még több leányt serkent munkára és még több munkából rendezhet a női választmány kiállítását. Adja a magyarok Istene, hogy úgy legyen.

Ujvári László.

Egyházi és iskolai mozgalmak.

Imaházavatás lesz Segesvárt július 1-én. Az avatásra Ferencz József püspök úr Segesvárra utazott Végh Mihály, Ürmössy Jenő és Hadházi Sándor afia kíséretében.

Esküvők. Május 11-én pünköst első napján Csikszentmártoni Szabó Albert úr kir. körjegyző tartotta esküvőjét, özv. Ferencz Gyuláné szül. Dészfalvi Pataky Krisztina úrnóvel Magyarorsáron.

Pünköst másodnapján lépett házasságra Páll Mátyás s. körjegyző, Pálffy Juliska husszumatskási tanítónővel Kolozsvárt. Ürmösi Károly lelkész a templomban adta az uj párra az egyház áldását. — Pünköst másodnapján lépett házassági frigyre Sz.-Kereszturt, néh. Sándor János igazg. tanár művelt leányával, Ponával Márkos Albert, a kolozsvári unitárius főgimnázium kitűnő tanára.

Mikó Miklós nyug. kir. kuriai bíró elhunyt Budapesten, élete 72-ik évében. Az aránylag jó korban levő férfi immár régóta szenved szívhajával. Még az idén is készült sztánai nyaralójába, de immár megváltatott a szenvedésektől. A szép Mikócsaládnak ő volt a feje. Egyházunknak oszlopos hí tagja, a jó barát s a kitűnő bíró sokak tiszteletét és becsülését vitte sirjába.

Kovacs Gábor ügyvéd, a nagyajtai egyházközség főgondnoka, eh. tanácsos elhunyt Nagyajtán április 27-en 62 ik évében. Jó és kedves ember, jó unitárius volt. Szerette a

magános, csendes életet családja körében. Rövid szenvedés vetett véget az erőteljes férfi életének.

Id. Kozma Pál a kolozsi unitárius egyházközség kiváló és áldozatkész tagja hunyt el április hó 24 én 82 éves korában. Az elhunyt éveken keresztül, mint virilis, később, mint választott volt tagja a városi képviselő testületnek. Az egyházközségnek több éven át buzgó gondnoka volt. Különösen a toronyépítéskor 1878-ban mutatta ki áldozatkésztségét. Azután is mindig kész volt áldozni az egyháznak. Éveken át urvacsorai kenyeret adott. Az Unitárius Közlönynek buzgó előfizetője és olvasója volt mindig s mint ilyen bámulatosan jól volt tájékozva az egyházi ügyekben. Temetésén a város polgármestere, a ref. egyház lelkésze és szép nagyközönség megjelenésével emelte az elhunyt keresztényi lelkiéletű polgár végtiszteletét.

Elhunytak. Megemlékezünk a márc. 22 én elhunyt kedves dombói tanítónőről, *Kovács Irmáról*, akit élete 28-ik évében pár heti súlyos szenvedés után elszólított a kegyetlen halál a szép, de nehéz munka mezejéről. Mély részvét kísérte sirjába. — *Demeter Domokos* kereskedő, udvarhelymegyei bizottsági tag elhunyt 38 éves korában Székelykereszturt. Munkás és becsült ember volt községében és megyéjében. — *Vári Mózes*, Vári Albert vallásnánárunk édes atya elhunyt Firtosmártonosban április 29-én, élete 72 ik évében. Sok vihart és sok súlyos

megpróbáltatást állott ki az életért, de a reá bízott munkát híven elvégezte.

Az unitárius tanárok gyűlése Székelykereszturt újabban is meggyőzte a szemlélőket arról, hogy helyes és jó dolog volt életbe léptetni ezeket a gyűléseket. A felolvasók legjobb tudásukat és komolyságukat viszik a gyűlés elébe. A kérdésekhez hozzászólók igyekeznek eszmét fűzni a megpendített gondolathoz. Ha még hosszú vesszük, hogy az együttlét mennyire javítja és fokozza a közszellemet és az egymás megértését, csak örömmünket kell kifejeznünk a tanári gyűlések megvalósítása fetett.

Az **E. K. Tanács** májusi gyűlésén örvendatosan vette tudomásul, hogy a főt. püspök ur, Báró Petrichevich Horváth Kálmán és Fekete Gábor főgondnok urak több budapesti afiával a vall. és közokt. miniszternél tisztelegtek és egyházunk iránti jó indulatáról meggyőződést szereztek. — A báró Baldáchy prot. alapítvány egy-egy egyháznak az eddigi 14.000 helyett 15.000 koronát fog adni. Áldassék a nagy alapító emléke. — A dr. Bedő Albert pályadíjra beérkezett 7, a Benkő Mihály pályadíjra 6 egyházi beszéd. Jó aratás. — A gyepesi és firtosváralyai énekvezéri és iskolai telkek használatba az állami iskolának átadattak. Örvendetes meglepetést szerzett id. Bálint István és neje fűzesgyarmati hiveink 5000 k. alapítványa az ottani elemi iskolai szegény tanulók segélyezésére. — A kereszturi gimn. VII. VIII. osztályai beállíthatása érdekében a szerződés alapján előterjesztés

hez. Az építés immár kezdetét vette s a VII. osztály az 1914—15. tanévben beállítható lesz, ha az épület készen lesz, ha az államsegély megadatik. — A kereszturi évvégi vizsgákra biztosokul kiküldettek: Báró Daniel Lajos gondnok elnöklete alatt, Szentkirályi Ferenc, Lőrinczi Dénes, Gálffy Kálmán gondnokok, id. Borbély Sámuel, dr. Elekes Dénes, dr. Gombos János, Péterfi Albert, Jakabházy Gábor és Benke Elek egyh. tanácsosok. — Engedély adatott épület javításokra, a medeséri, pipei, csegezi, szőkefalvi egyházaknak.

Hálaünnepély. Május hó 22-én tartotta meg keresztúri gimnáziumunk a jöltevők emlékére rendezett ünnepét. A jöltevők emlékéhez méltó szép ünnep volt. Szent-Királyi Ferenc felügyelő-gondnok tartalmas megnyitója után Márton Lajos IV. o. t. az intézet összes jöltevőire kiterjedő szép beszédet mondott. Szilágyi Dénes VI. o. t. szavalta Gálffy Lajos »Jöltevők emlékére« c. költeményét. Ezután Szentmártoni Kálmán tanár tartotta meg felolvasását br. Orbán Balázsról. Igazi megértéssel, szeretettel, ismertette intézetünk jöltevőjét, a székelység imádóját. Valódi, igaz jellemrajzot adott Orbán Balázsról. Felolvasása nagy hatással volt a közönségre. (Szeretnők, ha nyomtatásban is megjelenék ez a felolvasás, hogy minél többen gyönyörködhessenek benne.) Végül az igazgató buzdította az ifjúságot és a közönséget, hogy minél többen lépjenek jöltevőink soraiba. Az ünnep műsorát az ifjúság énekszámai egészítették ki. Az intézetben rendezett ünnep után a déli vonattal a tanári kar vezetése mellett a IV—VI. o.

tanulói felrándultak a Szejke-fürdőre és megkoszorúzták Orbán Balázs sírját. Itt Pap Mózes igazgató méltatta a jóltevő érdemeit.

A nyári tanítást sokféleképpen lehet vonzóvá tenni. A megnyitás és bezárás ünnepélyességét már sokszor hangoztattuk. Igen kívánatosnak tartanók, hogy a lelkész és tanító urak a presbiteriummal és szülőkkel egyetértőleg júliusban és augusztusban is tartanának egy-egy erdei, vagy mezei kirándulást. A templomból kellene indulni, miután a lelkész a napi tanítást röviden elvégezné s az eklézsia egységéről, a testvéri együttétésről egy kis buzdító beszédet tartana s azzal kivonulnának seregesen a kijelölt helyre. Játék, beszélgetés, esetleg tánc egy kis uzsonna nagyon kedvessé tenné azt a pár órát. Azt azonban semmi szín alatt sem lehet megengedni, hogy szeszes italt vigyenek, mert ez tönkretenné az egész nyári tanítás hatását. Reméljük, hogy lelkész és énekvezér-tanító afiai együttesen fognak eljárni. A Dávid Ferenc életrajza pompás olvasókönyv lesz.

Köszönettel ismerjük el, hogy a Papp D. Dávid Ferenc képes életrajzából nagyobb mennyiséget rendeltek meg: Németh István Toroczkó 250, Bölöni Vilmos Sz.-Udvarhely 100, Lőrinczi Dénes Torda 100, Balázs András Sinfalva 100, Józán Miklós Budapest 100. Ellenben néhány afia a megküldött 4 pl. árát bizonytalannal elnézésből, nem küldötte be.

Megharagudott a gyermeke tanítójára. Ez is érdekes kis história. A tanítónő az iskolában magyarázta

az alkohol hatását, s felolvasott egy kis olvasmányt, melyben ki van mutatva, hogy a pálinka se nem melegít, se nem erősít, hanem csak pusztít. Ezt az egyik kis gyermek otthon elmondotta. Az apa, aki nagy alkoholist, fölment az iskolába és kérdőre vonta a tanítónőt és kikérte magának, hogy az ő házi dolgába beleelegyedjék. Az ilyen fa hogyan teremjen jó gyümölcsöt? Az ilyen beteg szülő hogyan nevel egészséges gyermekeket?

Általános a panasz, hogy nincsen keresete székelynépünknek itt-hon. Tömegesen vándorol ki még Amerikába is. A télen a budapesti Baross-szobor körül tömegesen láttam ácsorgó udvarhelymegyei székelyeket. Ennek egyfelől szomorú politikai és közgazdasági állapotaink az oka, de más felől maga székely népünk. Ha állandó foglalkozásra tisztességes keresetre talált valahol, nincsen meg benne a kitarás. Amint néhány koronát összegűjthetett, már ott hagyja a munkát, haza siet, hogy játsza az urat. Keresetének egy részét az uti költségek emészti föl, másik részét tulcsigázott igényei s a testi erejét romboló pálinka ital. Általános szellemi fejlődését lehetővé teszik most az iskolák, de satnyul testileg az élvhajzászat következtében. Már pedig a népfajok megindult nagy harcában szükséges lenne, hogy testi erőben is gyarapodjék. Rendszeres, kitartó munka, az igények túl nem fokozása, a pálinka ital utálatos szokásának abban hagyása fokozhatja népünk testi erejét s tarthatja fönnt fajunkat.

Gagy Samu.

Zernesten. Pütkösd első napján a gyártelepi szász evangélikus tem-

plomban először tartatott unitárius Istentisztelet Urvacsoraosztással egybekötve. Az Istentiszteleten nemcsak unitáriusok, hanem különböző felekezeti hívek közül is igen sokan vettek részt. Az Istentiszteletet *Veress György* brassói unitárius lelkész végezte a tőle megszokott ékes szóval. Uri szent vacsorát is osztott oly megható beszéddel, hogy nem maradt egyetlen szem sem szárazon. Ez a nap igazi pünkösdi vala a zernesti protestáns és unitárius híveknek, azoknak, akik az istentiszteleten részt vettek. Amint értesülünk, a brassói református és unitárius egyházak lelkészei ezután felváltva közösen fogják tartani az ünnepnap iistentiszteleteket.

Hírnök.

A kolozsvári hat középiskola tornavizsga versenyén a győzelmi lobogót az unitárius főgimn. ifjusága nyerte el 121 nyerő ponttal. Ezután a ref. következett 114 ponttal.

Eljegyzés. Deák Ferenc fehértemplomi főgimn. tanár eljegyezte Verseghy Mariska tisztviselőnőt Gyöngyösről. — Dr. Borbély István unit. főgimn. tanár eljegyezte Kovács Erzsike kisasszonyt Nagyajtáról.

Tanítóhiány mutatkozik az unitáriusoknál. A szülők figyelmébe ajánljuk, hogy ez a pálya most már nagy méltánylásban részesül. 4-5 gimnáziumot végzett ifjak négy év alatt jó állást biztosíthatnak.

A nagy család. Dr. Kraepelin Emil, a müncheni egyetem tanára hosszú éveken át folytatott vizsgálása alapján a szeszest italt nevezi nagy csalónak. Erről a pusztító nagyhatalomról azt híresztelték el, hogy élénkíti a képzelődést, könnyíti a gondolkodást

és erősíti az emlékezőtehetséget. Dr. Kraepelin azt mondja: »*minden szó hazugság!*« Gondos vizsgálódás bizonyította, hogy az alkohol megbénítja a képzelődést, az eszmetársulást megnehezíti, az emlékezést meglazítja és megzavarja s az itélő és felfogó tehetséget föltűnően megrontja. Rendre megszt az öntudatosságtól, felizgatja az idegeket, az akarat ellenőriző szerepét lassan csökkenti s végül egészen elvesz. Ez a doktori vélemény főképpen azért értékes, mivel szöszert megerősíti azt, amit a mi kitűnő elmegyógyászunk, dr. Lechner János sokszor elmondott.

Aki kedveskedni akar gyermekeinek, tanítványainak, barátainak, rendelje meg a »Dávid Ferenc képes életrajzát«. Egy példány ára 50 f., postán küldve 56 f. Tíz példány 5 kor. 20 f., 20 péld. 10 korona.

*** Aki az »Unitárius Közlönyt« olvassa, ne sajnálja érette az áldozatot, de a *tartozását* fizesse meg. A D. F. E. némely tagtól csak 5 vagy 6 év múlva kapja meg a tagdíjat. Az Egyletnek jobb volna, a tagnak könnyebb, ha évről-évre fizetné.

Köszönetnyilvánítás. Otordai Székely László nyugalmazott unitárius lelkész, vármegyei levéltárnok, nagyapja Kún Bálint volt sínsalvi unitárius lelkész nevére »Kún Bálint alapítványt 100 (egyszáz) korona alapítványt tett oly célból, hogy ez összeg évi kamataiból a konfirmálandó növendékek esetről-esetre emlékkönyvet kapjanak. Midőn e nagylelkű adományért e helyen is köszönetet mondunk egyházközségünk nevében, istennek áldását kérjük a nemesszivű adakozóra, ki e cselekedetével nemcsak a nagyapa amugy is tiszteletben élő nevét tette ehkőztségünkben halhatatlanná, de nemes példát mutatott a jó cselekedetben nyilvánuló gyermeki és egyházi szeretetre is. Sínsalva. Balázs András, lelkész. Bolla Sámuel, gondnok.

Aranykönyv.

Nyilvános nyugtázás. Recsenyéden folyó évi január 26-án ifj. Béres Mihály, ifj. Tóth Mihály és Dáné Mihály népbált rendeztek, melynek tiszta jövedelmét — 7 korona 32 fillért — egyházközségünk orgonaalapja javára ajándékozták. Ugyanitt folyó évi március 16-án a helybeli ifjuság Balázs János énekvezér-tanító vezetésével színelőadással egybekötött táncmulatságot rendezett, mely alkalommal a község ház nagy termét zsúfolásig megkötötte a helyből és a szomszéd községekből összegyűlt közönség. Felülfizettek mélt. Sándor Ákos úr 3 kor., mélt. özv. Sándor Györgyné úrasszony 2 kor., Sándor Kálmán körjegyző 3 kor., Gál József lelkész 2 kor. 60 fill., Szalai Ferenc gazd. intéző, Bencze Gábor körjegyző 2—2 kor., özv. Bomhér Józsefné 1 kor. 20 fill., Marosi Márton lelkész, Bedő Albert tanító, Gergely János s. körj. 1—1 kor., Orbán Sándor, Lőrincz Mózes 60—60 fill., Béres Mihály, Török István, Dáné János és Bomhér János 40—40 fill., id. Bomhér András, Dáné György és Máté Elek 30—30 fill., ifj. Orbán Mihály, Béres Miklós, Kovács Mózes, Kovács Ferenc, Tóth Mihály, Orbán Ferenc, Bomhér Miklós, Fodor Mihály, Fodor Domokos, özv. Fekete Mihályné és Fekete Ferenc 20—20 fill., Tóth Istvánné és Bencze Ilona 10—10 fillért. Ez utóbbi bál tiszta jövedelme 83 kor. 30 fillér. Kisgyörgy Sándor vargyasi lelkész és udvarhelykőri esperes úr ugyancsak az orgonaalapunk gyarapítására 10 kor. Az unitárius egyházközség nevében Recsenyéden: *Máté István* gondnok, *Gál József* lelkész.

Szállodamegnyitás Kolozsvárt !!

Ferenc József nagyszálloda

mult év szept. 1-én

megnyilt

Ferenc József-út 5. és 7. sz. alatt.

*Modern kényelemmel berendezve.
Központi melegvízfűtés. Hideg-meleg
mosdó. Díszesen berendezett társalgó*

Emeletenként fürdőszobákkal ellátva

*Lift. Minden vonatnál a szálloda
autó szalonkocsija a n. é. utazó-
közönség rendelkezésére áll, vala-
mint a kolozsvári Autóbusz Közle-
kedési Társaság kocsijának a szál-
loda előtt rendes megállóhelye, mi-
vel a n. é. közönség igen olcsón be- és
kiutazhat a vasútállomásra.*